

տեղ գրական ամէն արտայայտութիւն, ցորինը ամբարեկու և յորդը հովին տալու վճարակաւութեամբ: Աւելին՝ շնորհիւ իր գրագէտի հոտաւութեան, աւելի ճիշդ դէմ-յանդիմանութեան, անիկա գիտէր զգալ այն էական անծանօթը որ կրնար նըսաճուիլ և բերուիլ գրողի մը կողմէն, որ թէ և անծանօթ, բայց այս աշխարհէն եկած տե-սիւքի մը գեղեցկութեամբ բացուէր մեր աշխարհուն: Քիչ չհղաւ թիւը մեր հին և նոր այն գրողներուն, որոնք ապաստանած իրենց քովքովի բերած կարգ մը զգացումներուն, գաղափարներուն, ինքնատիպ պատ-կերներուն և ճարտար գարձուածքներուն, պահանջեցին որ Օշականը աշուղի մը հիտ-ցումով սագերգէ իրենց չունեցած արժա-նիքը: Այսպիսիներ բնաւ չկրցին անգրա-դառնալ թէ իրենց տուածը վաճառքի հան-ուած ու ամէնուն մատչելի մասն էր գրա-կանութեան, որուն կը պակսէր այն էական, միացուցիչ զօրութիւնը, որուն Օշական գրական խմոր անուր կուտար, այն իրաւ ու թրթուռն իրականութիւնը որ կ'երգէ բառերուն խորը animaf մը քաղցրութեամբ: Օշական կը պահանջէր որ գրագէտը իր էու-թեան անաթթաքունը բայց լուսաւոր մա-սերը դուրս բերելու համար միայն վերաբ-տադրէ աշխարհը, և այս՝ ոչ թէ պայմա-նադրական պատկերներով և ծանօթութիւն-ներով, որոնք հասարակաց են, այլ ձեա-ղիխելով իրականութեան կերպարանքները, նոյն այդ իրականութեանը հասնելու համար: Ընտրելու այս ճշգրիտ մերձեցումին միայն արուեստագէտին կը յաջողի վերբերել ani-մա՛ն, այն իրականութիւնը որուն կը նկատի հասնիլ, ծակելով եսին առօրեայ և քարա-ցած կիզը:

Օշականի Իրապատեցներ հատորը հարուստ է վերոյիշեալ բոլոր տուրքերով, շնորհիւ գրականութիւնը ճիշդ տեսնելու բայց մա-նաւանդ զգալու իր բացառիկ շնորհին: Օ-շական մեր գրականութեան մօզը և զայն դիտելու և դատելու համապարփակ տեսա-նողն է:

Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐՁԻ ՎԱՆՔ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Կամախ գաւառին մէջ, Սեպուհ լեռան վանքերէն մին էր սա, որ կը գտնուէր Աւագ վանքէն երեք ժամ հեռու դէպի արեւմտեան հիւսիս: Հոս ճըք-նած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ և ապա յայտնի թաղուած է իր մարմինը: Այդ պատճառով սա կը կոչուի նաև Ս Լուսա-ւորչի Հանգիստ (երբեմն նաև Զորեհանգիստ), կամ աւելի յաճախ Ս. Լուսաւորչի Գերեզ-ման: Ոմանց կողմէ ալ կոչուած է Մանեայ Այր կամ Գերեզման, (Ինչաշիւ. Բառ. էջ 113: Սիւրմէնեան, Երզնկա, 1947, էջ 88): Եկեղեցին կառուցուած էր յանուն Ս. Աստուածածնի (Քաջիկեան, ԺԴ. Դարի Հ. Զեռ. Հիշատակարաններ, 1950, Երևան, էջ 460):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի գերեզմանը եղած է մին հայոց մի ռուս տաղայրերէն: Երզնկայի երկրաշարժէն տարի մը յետոյ, 1288ին, հոս գտնուած է Յովհաննէս Երզնկացի ճարտասան վարդապետը և գեղեցիկ ներքուով մը պանծացու-ցած է Հայոց մեծ Լուսաւորիչը. — Զարբ., Հ. Դար., էջ 761-2:

Այստեղ անցուցած է իր պատանեկու-թիւնը Գրիգոր Վրդ. Դարանաղեցի, Պարոն ճգնաւորի խնամքին և հովանաւորութեան տակ, 1590-97, և նախնական ուսման մը տիրանալէ յետոյ ստացած է քահանայական աստիճան. — Ժամանակագրութիւն էջ Ժա:

Այս վանքի առաջնորդներէն մեկի ծա-նօթ են հետեւեալները.

1. — Կոստանդին Վանաճաւր, 1201-1224. — Սարգ. Բ. էջ 33-34: Թիշտ. Զեռ. Ա. էջ 687:

2. — Հայր Աստուածատու Առաջնորդ, 1363. — Քաջիկեան, ԺԴ. Դարի Հիշատա-կարաններ, էջ 460:

3. — Ղազար Վարդապետ, 1429: Իր օրով նորոգութիւններ կատարուած են վան-քին մէջ, միաբաններու աշխատութեամբ. — Նոտարք, էջ 91-2:

4. — Մարտիրոս Վարդապետ, 1434. — Նոտարք, էջ 103:

5. — Բաբսեղ Նպխսկոպոս, 1442—5: իր ժամանակ կը յիշուին քաղ ըստուհին Յովհաննէս, և անոր աշակերտները Տէր Աբրահամ, Մարտիրոս, Աստուածատուր և Աւետիք: — Նոտարք, էջ 129 և 135:

6. — Մաթեոս Կրօնաւոր, 1449. — Թ. Աղբար, Բ. էջ 423:

7. — Յակոբ Նպխսկոպոս, 1597. — Կր. Դար., Ժամանակագրութիւն, էջ Ժբ: ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ. — Ուսումնական տեսակէտէ ալ նշանակիլի դրեք մը ունեցած է Ս. Լուսաւորչի Վանքը: Բաւական թիւով Գրիչներ և ձեռագիրներ ծանօթ են ԺԳ-ԺԵ. դարերէն:

Ա. — Թաղէտոս Գրիչ, 1224ին օրինակած է հսկայաբեր ձառքնսիր մը. — Սարգ. Բ. Թիւ 200: Յիշտ. Ձեռ. Ա. էջ 835:

Բ. — Դազար Վարդապետ, Գրիչ եւ Մաղկող, որդի Սարգսի և Քրիստոստաւի, եղբայր Աստուածատուր քահանայի, և ռինակի Ս. Գրիգորի Անապատի», այսինքն միաբան Աւագ Վանքի, ուրկէ եկած և օրինակած է Աւետարան մը, 1201ին (Հանդ. Ամս. 1924 էջ 246—7: Յիշտ. Ձեռ. Ա. էջ 685): Իսկ 1224ին Թաղէտոս Գրիչի օրինակած ձառքնտիրին խորագիրները և զխառաւերը գրած է. — Սարգ. Բ. էջ 33—34:

Գ. — Ստեփանոս Գրիչ, «Երկայն», 1295—1321. — Այս վանքին մէջ, 1295ին, օրինակած է Ժամագրոց Մեկնութիւն մը, գործակից ունենալով Յովհաննէս զեռարոյս քահանան. — Հանդ. Ամս. 1948, էջ 550: Ստեփանոս Երկայն ընդօրինակութիւններ կատարած է հետագային Դազարի և Երուսաղէմի մէջ:

Դ. — Տաննիք Գծող, աշակերտ Տ. Կիրակոսի, 1296ին կամ 1331ին օրինակած է մէկ նսայի եւ Թուղթի Պաղղութի, փակակալ Մկրտիչ քահանային համար. — Հանդ. Ամս. 1897, էջ 266—7:

Ե. — Գրիգոր Գրիչ, 1310ին օրինակած է Աւետարան մը, որուն ստացողը կը յիշէ «եղբայրն մեր Տաննական» բառերով (Թ. Աղբար, Բ. էջ 445): Ուշագրաւ է Տաննիք Գծողի և Տաննական ստացողի անուններուն նմանութիւնը. բայց թէ միեւնոյն անձը կը ներկայացնեն՝ որք չէ: — Համտ. Յ. Քիւրտեան, Հայո. Եկղ. 1949 էջ 146:

Ձ. — Սամուէլ Կրօնաւոր Գրիչ, 1363ին օրինակած է մէկ Մատեան Ողբերգութեան Գրիգորի Նարեկացւոյ. — Պալիկեան, ԺԴ. Դարի Հիշատակարաններ, էջ 460:

Է. — Գրիգոր Գրիչ Տիւրիկցի, 1429ին օրինակած է Մատեոց մը. — Նոտարք, էջ 91—2:

Ը. — Դուկաս Գրիչ Դրիմցի, 1434ին օրինակած է ձառոց մը, նոյն վանքի միաբան Տիւրիկցի Սարգիս արեղայի խնդրանքով. — Նոտարք, էջ 103. հմտ. նոյն, էջ 92:

Թ. — Յովհաննէս Արեղայ, Գրիչ եւ Ոսկող. 1442—45 օրինակած է,

1. — Սաղմոս, 1442ին. — Նոտարք, էջ 129:

2. — Աւետարան, 1445ին. — Նոտարք, էջ 135:

Ժ. — Մարտիրոս Արեղայ, Մաղկող, 1442ին ծագած է Յովհաննէս Գրիչի օրինակած Սաղմոսը. — Նոտարք, էջ 129:

Ժա. — Երեմիա Կրօնաւոր, Գրիչ, 1449ին օրինակած է Աւետարան մը. — Թ. Աղբար, Բ. էջ 423:

Հաւանաբար նոյն անձն է փակակալ Երեմիա Արեղային հետ, որ Սեպուհ լեռան Ս. Անապատին մէջ Կարապետ Գրիչի օրինակած Գանձեստրին զխաղաղութիւն աշխատած է: Տաշեան իբր ժէ. դար նշանակած է ձեռագրին ժամանակը. — Յ. Ձեռ. Թ. 132:

Ժբ. — Կարապետ Արեղայ, Գրիչ, հաւանաբար ԺԵ. և ոչ թէ ԺԶ. դարուն, ինչպէս կ'հնթադրէ Հ. Տաշեան, օրինակած է Գանձեստր մը, մեծ ու թանձր բուրդագրով. — Տաշ. Թ. 132:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

